

Марија Ђорђевић

Филозофски факултет

Универзитет у Нишу

e-mail: marija.djordjevic@filfak.ni.ac.rs

САВРЕМЕНА ПИТАЊА ВЕРСКЕ НАСТАВЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Ивица Живковић, *Студије о Верској настави Православне цркве*

Издавачка фондација Српске православне цркве Архиепископије београдско-карловачке, Одбор за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке, 2019.

Књига *Студије о Верској настави Православне цркве*, др Ивице Живковића, сачињена је из низа промишљања на разне теме које се тичу питања идентитета Верске наставе Православне цркве данас. Књига је настала из потребе да се актуелна решења у Верској настави теоријски образложе и богословски оправдају. Аутор нас кроз шест поглавља упознаје са разним идентитетским и актуелним питањима Верске наставе, указујући на потребу непрестаног преиспитивања основа и идентитета Верске наставе Православне цркве, али и истовремену потребу преиспитивања сопствене личности као вероучитеља и сталног усавршавања, како у педагошком смислу, тако и духовном.

Наравно, да би се говорило о било ком актуелном питању, а нарочито о питању идентитета Верске наставе, неопходно је кренути од изворишта, сагледати историју развоја, да би се тако дошло до суштине – до онога што је битно и што треба задржати, и

онога што је сувишно и што може бити штетно на много начина. Управо тако и почиње књига др Ивице Живковића, освртом на изворно значење појма „катихизис“ који је у ранохришћанској Цркви имао значење поучавања, али у једном ширем смислу – увођења у заједницу Цркве. Овакво значење појма катихизис се временом доста изменило, те је попримило значење методе питања и одговора, што је даље водило отуђењу Верске наставе од начела црквеног живота. Ни правци педагошких обнова на челу са Коменским и његовом „Великом дидактиком“, нису успели да поврате изворни идентитет Верске наставе. Аутор овде истиче да је погрешно веровати да се идентитет Верске наставе доводи у питање самим придржавањем принципа (нпр.) систематичности. Међутим, предавање истина о вери у форми знања може да угрози смисао сведочења живота у Христу, те долази до губљења органског односа предавача са Христом. Ни до данас се у том смислу ситуација није променила, те управо у овоме налазимо потребу критичког промишљања идентитетских и актуелних питања Верске наставе Православне цркве и значај ове књиге. У овом поглављу се, осим глобалног појма „катихизис“, аутор дотиче и специфичности православног у Верској настави, истичући да морамо знати шта имамо на уму када наглашавамо да је наше црквено образовање православно, и у ком смо односу са неким другима, по чему смо слични, а по чему се разликујемо, што аутор, као доктор теологије и извршни познавалац теолошких питања, детаљно и значајки разјашњава.

Као неко ко је специјализован у области социјалне етике православног хришћанства, али и са дугогодишњим искуством наставника Методике верске наставе у Богословији, др Ивица Живковић на оригиналан начин сагледава проблем Верске наставе у педагошком контексту - из угла теолога. Пошавши од предмета Верске наставе, аутор је јасно истакао и аргументовано доказао да се предмет верске наставе суштински не разликује од предмета црквене проповеди, као и да не треба да се разликује, већ да је верска настава проповед и сведочење Христа у форми наставе. Тиме је отворен низ питања почевши од тога може ли се духовно, црквено образовање и под којим условима спроводити у школској учионици, и која ограничења намеће ова школска парадигма верског образовања? Аутор отвара питања везана за реализацију Верске наставе под окриљем државног школства - ко су тада особе које могу да реализују Верску наставу, у ком смислу оне припадају Цркви и на који начин су то људи Цркве?

Наредна два поглавља тичу се методике и задатака Верске наставе. У погледу начина на који треба и може да се држи и предаје Верска настава, аутор се дотиче важности друштвено-историјског окружења, али и аутентичности Верске наставе Православне цркве. Аутор сматра да је неопходно увек изнова промишљати о томе шта су њени циљеви а шта нису, која средства треба примењивати на њиховом остваривању, а којих се клонити. Реторички, отвара питање да ли се прокламовани циљеви Верске наставе остварују простим обучавањем и применом одговарајућих средстава, или је ту потребно „још нешто“? Аутор, затим, истиче важност заузимања става о томе који је главни и основни задатак Верске наставе, да ли рад на унапређењу друштвеног положаја Цркве, односно задаци усмерени на заједницу, или се треба усмерити на личност. Разматра се однос између ова два усмерења, као и персоналистички теолошки конструкт на којем су образоване последње генерације теолога у Србији, а који у првом плану програма за Верску наставу држи концепте личности и заједнице. У књизи се поставља питање како довољно озбиљно узети у обзир социјално-етичке претпоставке задатака Верске наставе и црквене проповеди уопште, на трагу социјално-етичке мисли Владике Николаја, оца Јустина, и у новије време Радована Биговића, Панделиса Калаицидиса, Илариона Алфејева и неких других хришћанских мислилаца.

Значајан печат књизи даје поглавље о савремености Верске наставе. Др Ивица Живковић, иначе значајно заинтересован за питања постмодерне, предмет Верску наставу

ставља у контекст изазова постмодерног доба, притом отварајући и врло необична питања односа реализације Верске наставе и информационе писмености вероучитеља. Аутор поставља оригинално питање: могу ли се људи који нису функционално описмењени сматрати образованима и компетентнима да образују друге? Ова дилема има посебан значај када се примени на духовно образовање, што аутор поентира констатацијом да се писмености у средњовековним теолошким списима придавао велики значај, а стављајући ту тему у контекст савременог доба, рекли бисмо с правом, поставља се питање за размишљање: јесмо ли ми прве генерације хришћана које се одричу писмености, на неки начин?

Последња два поглавља су вероватно најзначајнија читалачкој публици вероучитеља јер се баве питањима важних особина које вероучитељи треба да поседују и негују код себе, потребом за непрестаним усавршавањем, као и односом који вероучитељ успоставља са учеником на часовима. Ослањајући се на нека претходна истраживања, аутор критички промишља чињеницу да су вероучитељи задовољни својом припремљеношћу и стручном оспособљеношћу. У овом делу књиге налазимо дискусију на тему неопходности духовне стране припреме наставног часа, као и дилеме у којој мери је то питање стручног оспособљавања. Аутор даје и неке практичне предлоге решења појединих ситуација у вези са етиком катихетске службе и конкретног односа вероучитеља и ученика, мада му то није била намера. У том смислу, отвара и питање које су границе односа којих се треба држати и које треба поштовати у оквиру Верске наставе.

Иако мањег обима, књига маестрално дотиче многа питања која досад нису изречена и још више она до којих се није ни стигло услед многобројних нерешених проблема у вези са утемељењем и реализацијом Верске наставе. Чини се да је главни циљ књиге био отворити питања о томе како да вероучитељи буду свеснији, духовно оријентисанији, одговорнији и сигурнији да су на добром путу. Како до данас није било обуке, ни стручних усавршавања за вероучитеље у Србији, чак ни важнијих дискусија у вези са духовним и богословским специфичностима оне компетенције која је једном вероучитељу потребна да би био свеснији у ономе на шта је позван, ова књига је у извесној мери знак резигнације аутора таквим стањем и, надамо се, почетни корак у правцу промена актуелног стања.

Критичким приступом, отворено, без осуђивања, уз умерену дозу духовитости у правим моментима, аутор отвара и покушава здраворазумски и аргументовано да одговори на питања која се до сада нису постављала. Стога ова књига представља својеврсни искорак, а можда можемо рећи и заокрет, у схватању проблема Верске наставе, бацивши акценат на духовност вероучитеља пре него на проблеме институционалне и организационе природе. Зато верујемо да ће ова књига др Ивице Живковића бити подстицајна онима који јој отвореним срцем и умом приступе, жељни да раде на себи и да шире своје видике, како вероучитељима, тако и људима других струка и опредељења.